

вацій.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, инновационная деятельность, машиностроительная отрасль, машиностроительные предприятия, инвестиции.

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MACHINE-BUILDING INDUSTRY OF UKRAINE

*L. M. Sakun, Ph. D (Econ.), Ass. Prof., Kremenchug National University
named after Mikhail Ostrogradsky*

The current state, problems and perspectives of innovative development of machine building of Ukraine are analyzed. The financial support of innovation activity of enterprises of Ukraine for the period of 2010–2016 is investigated. The factors hindering the innovative development of the enterprises of the machine-building industry are considered. A typology of innovations is offered on the example of the leading machine-building enterprises of Ukraine.

Keywords: innovations, innovative development, innovative activity, machine building industry, machine building enterprises.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Бараннік Л. Б.

Надійшла до редакції 05.09.17.

УДК 338.24

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

П. А. Овчар, кандидат наук з державного управління, Національний університет біоресурсів і природокористування України, p.ovchar@ukr.net

У статті визначено основні чинники, які гальмують ефективний розвиток автомобільного транспорту в Україні. Систематизовано базові складові існуючого правового механізму, який регулює пасажирські перевезення автомобільним транспортом. Запропоновано структуру механізму державного регулювання пасажирських перевезень автомобільним транспортом на усіх рівнях. Досліджено перспективи розвитку автомобільного транспорту України та обґрунтовано пріоритетні завдання у напрямку їхньої реалізації.

Ключові слова: автомобільний транспорт, правове забезпечення, нормативно-правові акти, державне регулювання, інтеграція, національна економіка.

Постановка проблеми. Автомобільний транспорт як важлива системно-комунікаційна складова транспортної галузі, функціонально обумовлена необхідністю задоволення потреб людини та суспільства у транспортуванні та спрямована на забезпечення соціально-економічного добробуту населення [1], потребує організації виважених, гармонійних адміністративно-правових відносин, зокрема, у сфері пасажирських перевезень. У цьому контексті особливого значення набуває держава, яка, за допомогою відповідної нормативно-правової бази та спеціально створених управлінських структур, регулює процес функціонування

автомобільного транспорту, впливаючи на суспільні відносини у даному сегменті та регламентуючи поведінку господарських суб'єктів [2, с.37].

На цей час ефективний розвиток автомобільного транспорту в Україні істотно гальмують такі фактори як паліативне, недосконале законодавство; здійснення непоміркового, часто алогічного державного регулювання діяльності автомобільного транспорту з порушеннями функцій ретельного аналізу, несвоєчасної або й відсутньої реакції на негативну динаміку показників якості пасажирських перевезень; контролю за подоланням кризових явищ. Деякі нау-

ковці вважають, що така ситуація склалась внаслідок втрати адміністративних важелів впливу під час структурних реформ [3, с.71], проте минуло достатньо часу, необхідного для розробки й впровадження нового дієвого механізму державного регулювання автомобільним транспортом, удосконалення існуючих й прийняття нагальних нормативно-правових норм та, впровадження міжнародних стандартів. До того ж динамічний, багаторівневий характер розвитку ринку автомобільного транспорту передбачає перманентний моніторинг ефективності здійснення процесу пасажирських перевезень з постійною реалізацією необхідних нововведень, доповнень та змін, у тім числі, у правовому аспекті.

З огляду на це, важливо проаналізувати основні нормативно-правові аспекти розвитку автомобільного транспорту України як важливі інституційно-правові важелі організаційно-управлінського механізму даного сектору транспортної системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висвітленню проблематики адміністративно-правового забезпечення функціонування автомобільного транспорту присвятили свої праці фахівці не лише економічних (Михайличенко К. М. [4], Прейгер Д. К. [5], Собкевич О. В. [5] та ін.), а й юридичних (Кудрицька Н. В. [6], Пефтієв О. В. [2], Фалатюк О. С. [3] й ін.) та технічних (див. напр. Рогальський Р. Б. [7] та ін.) наук, що свідчить про багатогалузеве, поліфункціональне, взаємно-інтегроване значення автомобільного транспорту у житті суспільства.

Проте більшість існуючих досліджень мають фрагментарний характер, натомість досі немає комплексних наукових розробок щодо правових аспектів діяльності автомобільного транспорту з огляду на синергію фінансових й соціально-економічних механізмів функціонування даного сегмента відповідно до стратегічних напрямків розвитку, ефективної управлінської структури та системи державних важелів.

Зважаючи на це, метою даної статті є аналіз правових аспектів розвитку автомобільного транспорту в Україні з урахуванням вище зазначених економічних чинників, що зумовило виконання наступних завдань:

- визначити основні інституційно-

правові фактори, які гальмують ефективний розвиток автомобільного транспорту в Україні;

- систематизувати базові складові існуючого правового механізму, який регулює пасажирські перевезення автомобільним транспортом;

- структурувати елементи механізму державного регулювання пасажирських перевезень автомобільним транспортом на усіх рівнях;

- дослідити перспективи розвитку автомобільного транспорту України та обґрунтувати пріоритетні завдання у напрямку їхньої реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неналагоджене регулювання правових відносин у сфері пасажирських перевезень автомобільним транспортом виступає гальмівним чинником усіх інших процесів, пов'язаних з удосконаленням функціонального навантаження у цьому секторі транспортної системи. Без вирішення проблеми в аспекті законодавства і права неможливо очікувати від автомобільного транспорту повноцінного виконання функцій підтримки і безпеки національної економіки. Правовий механізм регулювання пасажирських перевезень автомобільним транспортом, розроблений відповідно до європейських норм і стандартів, не лише оптимізує використання внутрішньогалузевих ресурсів, а й пришвидшить виконання стратегічних цілей держави у напрямку інтеграції автомобільного транспорту України до європейських транспортних систем. І це важливо, адже внаслідок активного розширення транспортної інфраструктури сусідніми з Україною європейськими державами значно зросла конкуренція у сфері автотранспортних послуг транснаціонального значення. Фахівці вбачають такі загрози на найважливішому міжнародному напрямку «Європа – Азія» [4, с.73].

З огляду на це, важливо систематизувати базові складові існуючого правового механізму, який регулює пасажирські перевезення автомобільним транспортом та визначити основні чинники розвитку правових відносин у зазначеній сфері.

Оскільки на цей час в Україні законодавча база, що регулює здійснення пасажирських перевезень автомобільним транс-

портом, представлена великою кількістю нормативно-правових документів, на наш погляд, доцільно умовно розділити їх на три

групи відповідно до напрямків управління (рис. 1).

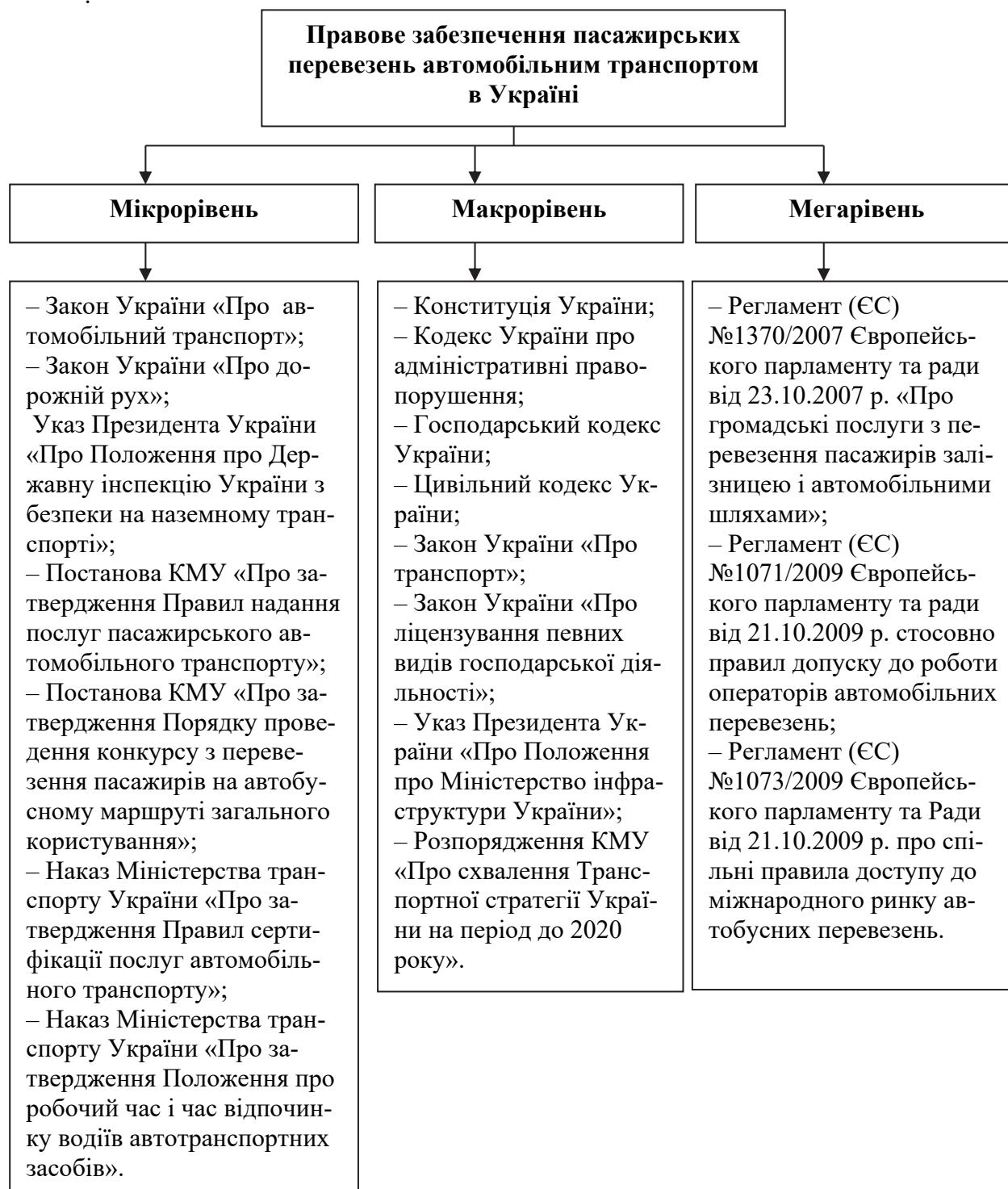

Рис. 1. Систематизація правового забезпечення пасажирських перевезень автомобільним транспортом в Україні

Першу групу – групу мікрорівня – становлять правові акти, призначені для регулювання відносин безпосередньо у сфері пасажирських перевезень автомобільним транспортом, а саме: між пасажирями, ор-

ганями виконавчої влади й місцевого самоврядування, автомобільними перевізниками, замовниками автотранспортних послуг, власниками транспортних засобів, котрі є суб'єктами підприємницької діяльності й

організують процеси здійснення пасажирських перевезень автомобільним транспортом.

До цієї групи належать Закон України «Про автомобільний транспорт», Закон України «Про дорожній рух», Указ Президента України «Про Положення про Державну інспекцію України з безпеки на наземному транспорті», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування», Наказ Міністерства транспорту України «Про затвердження Правил сертифікації послуг автомобільного транспорту», Наказ Міністерства транспорту України «Про затвердження Положення про робочий час і час відпочинку водіїв автотранспортних засобів».

Групу правових актів макрорівня утворюють документи, які забезпечують правові відносини у транспортній галузі України загалом і стосуються автомобільного транспорту як важливої складової транспортної системи зокрема. Такі нормативні акти визначають основоположні аспекти функціонування транспорту, стратегічні напрямки розвитку, систему державного контролю, прав, обов'язків та відповідальності державних органів виконавчої влади, а також перевізників, за порушення законодавства України.

У даній групі основними є Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про транспорт», Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», Указ Президента України «Про Положення про Міністерство інфраструктури України», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року».

Мегарівень представляє нормативно-правові документи міжнародного значення. Виникнення цієї групи обумовлене інтеграційними ініціативами України, відповідно до яких, необхідна імплементація трьох за-

конодавчих актів Європейського Союзу [8], спрямованих на зростання рівня безпеки при здійсненні пасажирських перевезень автомобільним транспортом, зменшення кількості аварій на дорогах, підвищення відповідальності автоперевізників за недотримання законодавства, оптимізація умов праці для водіїв тощо. Тобто, даний пакет документів, розроблений на основі європейських норм та вимог, повинен піднести на якісно новий щабель процес державного регулювання у сфері пасажирських перевезень автомобільним транспортом, зокрема, відносин між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, автомобільними перевізниками, власниками транспортних засобів, пасажирами, їхніми відносинами з суб'єктами підприємницької діяльності. Очікується, що реалізація цих актів дозволить здійснювати постійний моніторинг за показниками якості пасажирських перевезень, ефективний контроль за розвитком ринку автомобільного транспорту, а також впровадити європейські вимоги щодо допуску до здійснення пасажирських перевезень. Адаптація законодавчих норм України до правових засад ЄС сприятиме поступовому нівелюванню негативних екологічних чинників, які виникають у результаті перманентної експлуатації автомобільних транспортних засобів, таким чином, зменшивши їхній техногенний вплив на навколишнє середовище та збільшивши ефективність споживання ресурсів.

Так, Угода про асоціацію Україна – ЄС передбачає імплементацію наступних регламентів, дотичних до законодавчого урегулювання ринку послуг з пасажирських перевезень автомобільним транспортом: Регламент (ЄС) №1370/2007 Європейського парламенту та ради від 23.10.2007 р. «Про громадські послуги з перевезення пасажирів залізницею і автомобільними шляхами»; Регламент (ЄС) №1071/2009 Європейського парламенту та ради від 21.10.2009 р. стосовно правил допуску до роботи операторів автомобільних перевезень; Регламент (ЄС) №1073/2009 Європейського парламенту та Ради від 21.10.2009 р. про спільні правила доступу до міжнародного ринку автобусних перевезень.

Очевидно, що для формування та за-

безпечення успішної реалізації державної політики у сфері автомобільного транспорту України, на усіх рівнях діють відповідні управлінські підрозділи (рис. 2), проте ефективність їхньої роботи на цей час характеризується, здебільшого, дублюванням повноважень і функцій, що мінімізує ступінь відповідальності та знижує ефективність державного управління та контролю. Тому удосконалення нормативно-правового поля,

а відтак і реструктуризація системи державного регулювання автомобільного транспорту мала б стати одними з першочергових завдань державної політики. В іншому випадку, Україні не вдасться у повному обсязі реалізувати стратегічні цілі розвитку автомобільного транспорту у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах.

Рис. 2. Структура державного регулювання пасажирських перевезень автомобільним транспортом України

З огляду на трирівневий підхід до управління автомобільним транспортом, його перспективи розвитку в Україні можна розглядати на основі трьох площин, сформова-

них під впливом певних інтересів, а саме загальноєвропейській, національній та внутрішньогалузевій. У такий спосіб автомобільний транспорт виступає інтегрованим

комплексом автотранспортних засобів, автотранспортних мереж, трудових ресурсів, які, перебуваючи у єдиній національній соціально-економічній системі, взаємодіють між собою, раціонально здійснюючи пасажир-

ські перевезення, забезпечуючи виконання потреб держави та суспільства у перевезеннях та, приєднуючись до європейських транспортних систем, сприяє міжнародній інтеграції національної економіки (рис. 3).

Рис. 3. Детермінанти сучасного розвитку автомобільного транспорту України

Така проекція обумовлена існуючою тріадою світової економіки, у структурі якої перебувають країни з різним рівнем інтернаціоналізації і яка трансформується в тріаду взаємозалежних національних економік. Тобто, розробляючи й впроваджуючи законодавчі ініціативи щодо регулювання певного виду господарської діяльності, необхідно зважати на взаємозалежність процесів розвитку окремої економічної галузі чи її підсистем з відповідними процесами в національній економіці та загальними тенденціями глобалізації економік європейських країн, адже у межах зрілих інтеграційних угруповань формується стратегія економічних зв'язків з пріоритету наднаціональних інтересів, що сприяє вирівнюванню основних характеристик міжнародних ринків.

Фахівці схиляються до думки, що розгалуженість нормативних актів, які регулюють функціонування автомобільного транспорту, ускладнює оптимізацію надважливих процесів розвитку даної сфери, тим більше, що зміст і якість цих документів не відповідають сучасним потребам і європейським вимогам [2, с.43; 3, с.72; 9, с.79]. По-перше, незважаючи на таку кількість документів, немає чіткого розмежування повноважень і відповідальності органів виконавчої влади на усіх рівнях управління. Відповідно, існує проблема неможливості забезпечення ефективного виконання усіх покладених на них функцій. Подолання цієї проблеми визначено як пріоритетний на-

прям стратегічного розвитку автомобільного транспорту у короткостроковій перспективі, задекларованій у проекті Стратегічного плану розвитку автомобільного транспорту на період до 2020 року [10].

По-друге, існуюче українське законодавство не містить практичного організаційно-управлінського механізму функціонування автомобільного транспорту, а також організаційної моделі здійснення пасажирських перевезень автомобільним транспортом, які б передбачали координацію та реалізацію державних програм, наприклад з розвитку інфраструктурних об'єктів, впровадження інвестиційно-інноваційних проєктів, реалізації соціально-економічних та фінансово-економічних нововведень тощо. Усі це сприяло б підвищенню ефективності процесу здійснення перевезення пасажирів; інноваційному розвитку галузі; добросовісній конкуренції; забезпеченню суспільних потреб у перевезеннях пасажирів, у тім числі пільгових категорій; запобіганню можливих корупційних проявів тощо.

По-третє, нормативно-правові акти, які регулюють діяльність автомобільного транспорту в Україні, не передбачають надання державної підтримки розвитку цієї сфери. За висновками деяких вчених, Закон України «Про автомобільний транспорт» абсолютно не зорієнтований на становлення ринку послуг з пасажирських перевезень автомобільним транспортом [9, с.80]. У цьому контексті раціональними стали б по-

ложення про зобов'язання органів державної влади здійснювати аналіз попиту і пропозиції на ринку автотранспортних послуг. Це дозволило б встановити рівновагу на ринку, відповідно до функцій та територіальної ознаки розділити ринок між його учасниками, реалізувати комплекс ефективних соціально-економічних заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності автомобільних перевізників, спрощення процедури допуску перевізників до здійснення господарської діяльності на ринку з перевезення пасажирів, створення та збереження робочих місць.

По-четверте, правові аспекти на мегарівні не відповідають стандартам ЄС у контексті розвитку наукового потенціалу, підтримки і впровадження інноваційних науково-технологічних розробок. Слід надати системне забезпечення інституційного потенціалу управління автомобільним транспортом у науковому, інформаційно-аналітичному та експертному напрямках. Лише у такий спосіб можна говорити про конкурентоспроможність автомобільного транспорту та його успішну, на основі критеріїв сталого розвитку, інтеграцію у міжнародні транспортні системи.

На думку деяких вчених, в Україні, порівняно з іншими країнами, немає стратегічного бачення конкурентних переваг національної транспортної системи, перспектив розвитку транзитних пасажиропотоків, з огляду на світову кон'юнктуру ринку [4, с.75]. А з метою систематизації усієї існуючої нормативно-правової бази з регулювання функціонування автомобільного транспорту, є необхідність розробки Кодексу автомобільного транспорту України [2, с.43]. Свого часу, 2000 року, Верховна Рада України навіть видала відповідну Постанову про введення такого документа в дію, проте досі ця ідея залишається на рівні ініціативи.

Висновки. Незважаючи на розпочаті більш ніж десять років тому трансформаційні процеси на автомобільному транспорті України, досі немає позитивних результатів від впроваджуваних реформ, тому відсутні підстави говорити про будь-яке наближення цієї галузі до рівня загальноєвропейських стандартів. З-поміж інших висновків дослідження варто зазначити:

1. Ефективний розвиток автомобільного транспорту в Україні гальмують такі правові фактори як паліативне, недосконале законодавство; здійснення непомірного, часто алогічного, безсистемного державного регулювання діяльності автомобільного транспорту з порушеннями функцій ретельного аналізу, несвоєчасної або й відсутньої реакції на негативну динаміку показників якості пасажирських перевезень; контролю за подоланням кризових явищ.

2. Систематизація базових складових існуючого правового механізму, який регулює пасажирські перевезення автомобільним транспортом, дозволила розділити нормативно-правові документи на три групи відповідно до напрямків управління: мікрорівень, макрорівень та мегарівень.

3. Структуризація механізму державного регулювання пасажирських перевезень автомобільним транспортом на усіх рівнях продемонструвала такі основні характеристики роботи існуючих управлінських підрозділів як дублювання повноважень і функцій, мінімізацію ступеня відповідальності та низьку ефективність державного управління й контролю.

4. Трирівневий підхід до управління автомобільним транспортом дозволив дослідити перспективи розвитку даної сфери на основі трьох площин, сформованих під впливом певних інтересів, а саме загальноєвропейській, національній та внутрішньогалузевій. При розробці та впровадженні законодавчих ініціатив щодо регулювання діяльності автомобільного транспорту необхідно зважати на взаємозалежність процесів розвитку окремої економічної галузі чи її підсистем з відповідними процесами в національній економіці та загальними тенденціями глобалізації економік європейських країн.

5. Раціональним стало б прийняття положень про зобов'язання органів державної влади здійснювати аналіз попиту і пропозиції на ринку автотранспортних послуг.

6. Адаптація законодавчих норм України до правових засад ЄС сприятиме поступовому нівелюванню негативних екологічних чинників, які виникають у результаті перманентної експлуатації автомобільних транспортних засобів, таким чином, змен-

шивши їхній техногенний вплив на навколишнє середовище та збільшивши ефективність споживання ресурсів.

Література.

1. Данько М. І. Модель прийняття рішень у частині функціонування і розвитку залізничної транспортної системи: вдосконалення / М. І. Данько та інші. // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 1. – С. 36–48.
2. Пефтієв О. В. Нормативно-правові засади функціонування автомобільного транспорту в Україні: питання вдосконалення / О. В. Пефтієв // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 1. – С. 36–48.
3. Фалатюк О. С. Адміністративно-правові аспекти розвитку автомобільного транспорту в Україні / О. С. Фалатюк // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 1. – С. 71–73.
4. Михайличенко К. Інтеграція України до транспортної системи «Європа – Азія» як чинник забезпечення національних інтересів держави / К. Михайличенко // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 1 (30). – С. 69–76.
5. Прейгер Д. К. Стратегічні напрями розвитку транспортної галузі. України у післякризовий період : аналіт. доп. / Д. К. Прейгер, О. В. Собкевич, О.

Ю. Ємельянова; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – НІСД, 2012. – 112 с.

6. Кудрицька Н. В. Проблеми модернізації автомобільного транспорту України / Н. В. Кудрицька // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 7. – С. 88–93.

7. Рогальський Р. Б. Щодо формування парку пасажирських транспортних засобів міста / Р. Б. Рогальський // Наукові нотатки: міжвуз. зб. (за галузями знань «Технічні науки» / ред. В. В. Божидарник. – Луцьк : ЛДТУ, 1996. – Вип. 55 : (липень-вересень). – 2016. – С. 327–332

8. Додаток XXXII до глави 7 «Транспорт» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію Україна – ЄС [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/content/normativnopravova-baza-spivrobitnictva.html>.

9. Доценко О. С. Адміністративно-правове забезпечення розвитку автомобільних перевезень в Україні / О. С. Доценко // Адміністративне право і процес. – 2016. – № 7. – С. 77–81.

10. Проект Стратегічного плану розвитку автомобільного транспорту на період до 2020 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.insat.org.ua/>.

ЭКОНОМИКО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ АВТОМОБИЛЬНОГО ТРАНСПОРТА В УКРАИНЕ

*П. А. Овчар, кандидат наук по государственному управлению,
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины*

В статье определены основные факторы, которые тормозят эффективное развитие автомобильного транспорта в Украине. Систематизированы базовые составляющие существующего правового механизма, регулирующего пассажирские перевозки автомобильным транспортом. Предложена структура механизма государственного регулирования пассажирских перевозок автомобильным транспортом на всех уровнях. Исследованы перспективы развития автомобильного транспорта Украины и обоснованы приоритетные задачи в направлении их реализации.

Ключевые слова: автомобильный транспорт, правовое обеспечение, нормативно-правовые акты, государственное регулирование, интеграция, национальная экономика.

ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF AUTOMOTIVE TRANSPORT IN UKRAINE

P. A. Ovchar, Ph. D (Public Admin.), National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

The main factors hindering the effective development of motor transport in Ukraine are defined. The basic components of the existing legal mechanism regulating passenger transportation by motor transport are systematized. The structure of the mechanism of state regulation of passenger transportation by motor transport at all levels is proposed. Prospects of development of motor transport of Ukraine are explored and priority tasks in the direction of their realization are grounded.

Keywords: automobile transport, legal support, normative-legal acts, state regulation, integration, national economy.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. С. М. Голубкою.

Надійшла до редакції 14.09.17.